

Dvacátý osmý říjen letos znovu po mnoha letech oslavíme jako státní svátek. Připomeneme si tak, že před 70 lety vznikl samostatný stát dvou rovnoprávných bratrských národů, Čechů a Slováků, společný domov i národnostní menšiny maďarské, polské, ukrajinské a německé. Byla to nesporně významná pokroková událost našich novodobých dějin. Vyhlášení Československé republiky bylo velkým radostným dnem našeho lidu, na ulicích se zpívalo a tancovalo.

Myšlenka našeho samostatného státu žila v myslích a srdcích synů a dcer našeho lidu po staletí — vzdor národnostnímu a sociálnímu útlaku v „žaláři národů“ rakousko-uherské monarchie. Jejimi nositeli byla vlastenecká inteligence, za ni bojovali na barikádách Prahy studenti a dělníci již v roce 1848, k „bratrům Čechům“ upřáli své naděje slovenští buditelé. Jedním ze základních kamenů víry v budoucnost byla přitom i idea slovenské vzájemnosti.

V září 1943, v dobách hitlerovské okupace, uveřejňuje Jan Šverma v Československých listech vydávaných v Moskvě stať nazvanou Slovenská myšlenka — krédo našeho lidu. V ní se píše:

„Neměli jsme národní šlechty, neměli jsme představitelů z řad vládnoucích bohatců, neměli jsme mocných přátel. A když jsme už vyšli na politickou arénu, musili jsme bit na všechny strany proti silným odpárcům: proti habsburské monarchii, která po věky ohrožovala naši národní existenci, proti maďarským džentrikmům, kteří mučili náš bratrský slovenský národ, na něž jsme ve svém boji za svobodu nikdy nezapomínali. A byla to vždy myšlenka slovenské vzájemnosti, která nám dávala sílu v těchto bojích. Tato myšlenka nám byla dána do vínku při našem národním probuzení; touto myšlenkou bylo proloučeno a nerozlučně s ní spjata národní české vědomí širokých lidových

mas; a tato myšlenka se víme jako červená nit celou naší novodobou politikou.“

Pro zápas za národní existenci a státní svébytnost se v roce 1918 vytvořily vhodné podmínky

Proč vzdáváme hold 28. říjnu

diktované situací na bojištích první světové války. Zájem na rozbití Rakousko-Uherska měly jak česká a slovenská buržoazie, tak široké vrstvy pracujících, spojující své naděje se sociálně a národnostně spravedlivějším uspořádáním.

Historická zásluha patří i vůdčím osobnostem vlasteneckého protirakouského odboje — T. G. Masarykovi, E. Benešovi a M. R. Štefánikovi, jejichž podíl na vzniku státu je nesporný. Historickým faktem současně zůstává revoluční pohyb širokých lidových vrstev stejně jako podněty Velké říjnové socialistické revoluce a její základní krédo — rovnoprávnost a sebeurčení národů.

Vznik Československé republiky znamenal velký dějinný pokrok a představoval nové možnosti našeho dalšího národního rozvoje. Vítězství 28. října si však v tvrdém třídním konfliktu dočasně přivlastnila buržoazie. Postupně prohloubila všechny rozpory, které s sebou nese vykořisťovatelské kapitalistické zřízení. Stejně jako habsburská monarchie i vládnoucí kruhy předmnichovské republiky záhy sáhly k nejtěžšímu prostředku zajištění svého panství — k justici, polici a vojsku.

V třídních srážkách první republiky poznávalo dělnické hnutí své skutečné schopnosti a síly. Z nich vyšlo obohaceno o důležitý poznatek, že potřebuje silnou revoluční marxistickou stranu s jasným programem a cílevědomým rozhodným vedením. Do nejtěžších zápasů v období krize a nezaměstnanosti, v letech fašistického ohrožení a poroby, vstupovala dělnická třída pod vedením Komunistické strany Československa.

Za dvacet let existence prokázala buržoazní republika, že byla vlastně postavena na vratkých pilířích. Nebyla schopna zajistit dostatečně sociální podmínky pro většinu pracujících, více než čtyřicetkrát dala střílet do hladových a nespokojených mužů, žen a dětí. Nebyla spravedlivou matkou svým národům a národnostem. Nový stát koncipovala buržoazie na politice čechoslovakismu, pro níž slovenský národ nikdy nebyl rovnocenným partnerem národu českému, naopak, Slovensko se stalo polokoloniálním přívalkem české buržoazie. Svou prozápadní orientací přivedla buržoazie naše národy až k mnichovské zradě a k rozbití republiky.

Komunisté svůj vztah k řešení národnostní otázky hledali v internacionálním charakteru boje za spravedlivé uspořádání státu. Síla myšlenky bratrského soužití obou našich národů v jednotném poválečném státě vedla Klementa Gottwalda, Jana Šverma a další představitelové moskevského vedení KSČ k tvorbě koncepce protifašistického osvobozenecského zápasu jako základu národní a demokratické revoluce, vlády Národní fronty Čechů a Slováků. S myšlenkou na obnovu společného státu Čechů a Slováků na nových, sociálně spravedlivých základech bojovali vojáci generálů Svobody a Klapáčka, hrdinové ve Slovenském národním povstání i na pražských barikádách. K Sovětskému svazu vzhlížely oba naše národy s nadějí na odčtení mnichovské potupy a osvobození od fašistické poroby, s ním spojovaly svou představu o budoucím poválečném uspořádání obnovené svrchované, nezávislé a svobodné republiky. Devátého května 1945 se do naší vlasti vrátila na sovětských tancích svoboda a s ní znovu byla vzkříšena Československá republika. Den osvobození právem slavíme jako jeden ze dvou rovnocenných státních svátků. V památných únorových dnech roku 1948 dal náš lid jasně najevo, v jaké republice chce žít. Že to bude republika socialistická, pevně spjatá se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi.

Vracíme-li se dnes k historickým křižovatkám, na nichž se splétaly naše národní osudy, pak tak činíme proto, že chceme správně pochopit své místo v dnešní společnosti. Chceme a musíme vědět, čím všim prošly předcházející generace, o co usilovaly a za co bojovaly, jaké byly jejich myšlenky a city, čím byly vedeny, v co věřily a z čeho čerpaly sílu. Z takového poznání a pochopení se utváří dějinná kontinuita, z něhož sílí pocit hrdosti, vztahu k vlasti.

Své hrdiny a vlastence měla i etapa kladení základů socialismu. Ostatně každá doba má své hrdiny a vyžaduje nové revoluční činy. Historická kontinuita nedovoluje další, nastupující generaci promarnit plody předcházejících zápasů. Zůstatí a rozumnožovat dosažené výsledky, obohacovat je o další činy, je povinnost, kterou nám přifkl dějinný vývoj. Proto i dnes, po sedmdesáti letech, právem vzdáváme hold a slávu všem, kteří položili základy našeho československého státu.

Mít rád svou zemi, to dnes znamená především nelitovat si a schopnosti pro její další rozkvět, pro upevnění socialismu a míru, pro její větší slávu.